

Сучасний стан дослідження англійського речення

Синтаксис германських мов незмінно привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Англійське мовознавство досягло значно більших успіхів в області вивчення морфології, ніж синтаксису, незважаючи на окремі праці видатних англійських, російських та українських синтаксистів, серед яких першим повинне бути назване ім'я Л. С. Бархударова, Б. А. Іл'їша, І. В. Корунця, У. Л. Чейфа та ін. Саме тому цілком закономірною є підвищена увага до синтаксису англійської мови, характерна для сучасного періоду дослідження.

Метою нашого дослідження є аналіз доробків сучасних синтаксичних студій.

Об'єкт дослідження – сучасні підходи до вивчення структури речень в англійській мові.

Предмет дослідження – структурна будова речення в англійській мові.

Сучасний стан синтаксичних досліджень характеризується широким розгалуженням напрямів синтаксису: структурно-статичний, комунікативний, генеративний та ін.

Синтаксис є розділом граматики, галуззю мовознавства, яка вивчає закономірності сполучення слів і предикативних одиниць у реченні, будову, ознаки й типи речень і висловлень. Вивчення синтаксису сягає часів античності, коли було здійснено першу класифікацію речень за комунікативною метою (Протагор, Аристотель) і поділ речення на дві частини – ім'я і дієслово (Платон). Термін «синтаксис» уперше використаний стоїками (III ст.. до н. е.), учення яких покладено в основу європейської синтаксичної традиції й застосовується при аналізі логічного змісту речень [1: 453].

Безперечно, що генеративна лінгвістика займає особливе місце у науці про мову XX ст., як і в історії мовознавства в цілому, свідченням чого може бути колосальна кількість літератури і коментарів до праць самого Н. Хомського та його послідовників, численний ряд його прямих і непрямих учнів [2: 74].

Генеративна граматики чітко обмежує предмет свого вивчення реченнями, що не раз декларувалося в літературі, зокрема в контексті одного з останніх напрямів генеративістики, теорії керування і зв'язування: «Граматики не вивчає одиниці рівня вищого, ніж речення, такі, як, наприклад, параграф, дискурс, текст тощо. Ці одиниці є предметом вивчення досліджень іншого рангу» [3: 25].

Генеративний синтаксис американського дослідника Н. Хомського оперував універсальними глибинними й поверхневими синтаксичними структурами, встановлював універсальні правила синтаксичних трансформацій й обмеження на них, виявляв уроджені принципи й параметри, які коригувалися процесом мовної соціалізації. Семантичний складник синтаксичних структур розглядався як вторинний, інтерпретаційний і не впливав на процеси синтаксизації.

Попередниками генеративного напрямку синтаксису були трансформаційна методика синтаксичного моделювання З. Харриса й розроблена дескриптивістами Р. Уеллзом, К. Пайком, Ч. Хоккетом, З. Харрисом на підставі положень учення Л. Блумфілда методика членування речення на безпосередні складники як побудова дерева залежностей і встановлення правил згортки до межі ядерної одиниці або розгортки синтаксичних конструкцій.

Вивчення структури речення – одна з найважливіших сторін роботи мовознавців в області синтаксису англійської мови.

Розгляд речення як основної одиниці лінгвістичного опису був характерним ще для античних і давньоіндійських граматик. Стоїки вважали

речення репрезентацією реального порядку речей, знаком думки, яка за умови істинності є відбитком цього порядку.

Деякі дослідники не визнавали системно-мовного статусу речення, розглядаючи його як мінімальну одиницю мовлення. Проблема дефініції речення й досі залишається дискусійною (у лінгвістиці наявні понад 250 тлумачень речення) через розбіжність розуміння тріади «речення - висловлення - предикативна одиниця». Лише в нетермінологічному вживанні речення може ототожнюватися із предикативною одиницею й висловленням. В англійському синтаксисі не випадково розмежовується sentence - речення як самостійна комунікативна одиниця та clause - предикативна одиниця, яка входить до його складу, але не відповідає йому. Речення може структурно збігатися із предикативною одиницею або складатися із предикативних одиниць відповідно до закономірностей синтаксичної підсистеми мови [4: 621].

Реченням називається мовна одиниця, яка має структуру, яка надає цій одиниці можливості вжитку в якості мінімального висловлення (мовного витвору), а саме підметово-присудкову структуру [5: 141].

Речення – одна з синтаксичних конструкцій, центральна і найважливіша, але не єдина. Синтаксична конструкція – це група слів, хоча не кожна група слів складає синтаксичну конструкцію.

Речення є мінімальною одиницею мовної комунікації. Структурні одиниці більш «низького» рангу ніж речення можуть виступати лише в якості його конститuentів. Речення (навіть однослівне) позначає деяку актуалізовану, тобто співвіднесену з дійсністю ситуацією. Актуалізація як синтаксичне явище має спеціальну назву – предикативність, її складовими є категорії модальності і часу.

Найважливіша структурна особливість речення – це замкнутість взаємних синтаксичних зв'язків складових речення. Жодне слово певного речення не може виступати в якості головного чи залежного елемента по відношенню до слів, що знаходяться поза його межами. В основі такого

явища лежить відповідність кожного речення певній структурній схемі, набір яких для кожної мови специфічний.

Мова відрізняється здатністю до безкінечного різноманіття способів позначення навіть однакових денотатів. Одна і та ж особа може бути названа, скажімо, *Peter, you, I, this (young) man, my roommate, Mary's brother* і так далі. Цей список безкінечний і завжди відкритий.

Другий аспект речення – семантичний. Семантичними ознаками володіють і компоненти речення: підрядні речення, члени речення. Певними взаємними семантичними відношеннями характеризуються і частини складносурядного речення.

Можна виділити ще прагматичний аспект речення, зв'язаний з використанням речень в актах мовлення. Отже, речення – одиниця мови, яка має очевидне і дуже важливе для мови поза структурне функціональне призначення – слугувати основною одиницею мовленнєвої комунікації.

Семантичний, структурний і прагматичний аспекти є основними, оскільки вони охоплюють три основні сторони знака: форму, зміст і вживання [6: 236].

Необхідний етап в дослідженні структури речення - його сегментація, тобто членування складу речення на складові частини.

Граматична традиція знає цілий ряд способів членування речення. Саме членування, якщо воно здійснюється не мимовільно, а з урахуванням мовної реальності, є пізнавальним і складає необхідний етап дослідження. Характерно, що багато відомих методів аналізу структури речення іменуються за складовими речення, які виділяються при його сегментації і приймаються у відповідній теорії як основні, базисні в дослідженні речення. Пор.: аналіз за членами речення, аналіз за словосполученнями, ланцюжковий аналіз, синтаксемний аналіз, тагмемний аналіз.

Речення розрізняються за складністю своєї будови, тому важливо встановити верхню і нижню межу членування речення.

Верхня межа легко встановлюється, оскільки встановлені межі самого речення. Це предикативна одиниця (в традиційній термінології – речення як частина складносурядного чи складнопідрядного речення, т. б. те, що англійською називається “clause”). В якості нижньої межі виступає член речення. Якщо продовжувати членування, ми виходимо в область компонентного складу членів речення, який втілюється в словах, словоформах чи морфологічних компонентах слова.

Член речення – двосторонній мовний знак, що володіє значенням і формою. Його значенням є синтаксична функція, тобто те змістовне відношення, у якому даний синтаксичний елемент перебуває відносно до іншого в складі деякої синтаксичної послідовності елементів.

Різноманіття синтаксичних і семантичних конфігурацій синтаксичних груп безмежне. Граматика може описати лише допустимі поєднання класи слів і найбільш поширені конфігурації [7: 183-185].

Кожне речення є певною синтаксичною конструкцією. Як і будь-яка інша конструкція, речення має ведучий структурний каркас і те, що можна опустити не порушуючи цілісності конструкції. У можливості / неможливості опущення, інакше, в якості факультативності / обов’язковості, проявляється ознака значущості синтаксичного елемента для конструкції, частиною якої він являється. Таким чином, можна говорити про конструктивну значущість членів речення [7: 207].

Варто зазначити, що сучасний етап розвитку граматичних студій позначений зростанням питомої ваги синтаксичних розвідок, виконуваних на різних концептуальних засадах. У зв’язку з цим, вивчення структури речення є однією з найважливіших сторін роботи мовознавців в області синтаксису англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
2. Буніятова І. Р. Сучасний стан синтаксичної теорії речення та його витоки / І. Р. Буніятова // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2001. – Т. 4. - №1. – С. 74-84.
3. Haegemann L. Intoduction to Government & Binding Theory / L. Haegemann. – Cambridge (Mass.): Basil Blackwell, 1991. – 618 p.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
5. Бархударов Л.С. Структура простого предложения современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1966. – 250с.
6. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка: Учебник / М. Я. Блох. – М.: Высшая школа, 1983. – 383 с.
7. Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1981. – 285с.